

Giltburg
hraje
Rachmaninova

14. 3. 2019, 19 hodin
Dům kultury města Ostravy

|| | | janáčkova
| | | | | filharmonie
| | | ostrava

OSTRAVA!!!

program:

Sergej Vasiljevič Rachmaninov

Koncert pro klavír a orchestr č. 4 g moll op. 40

26´

Allegro vivace

Largo (attaca)

Allegro vivace

/přestávka/

Richard Wagner (arr. H. M. Förster)

Prsten Nibelungův, suita z oper

65´

Zlato Rýna, Valkýra, Siegfried a Soumrak bohů

účinkují:

Boris Giltburg – klavír

Janáčkova filharmonie Ostrava

Heiko Mathias Förster – šéfdirigent JFO

Sergej Vasiljevič Rachmaninov (1. 4. 1874, Oněg u Semjonova, Rusko – 28. 3. 1943, Beverly Hills, USA) si během svého života získal nejen pověst jednoho z nejvýznamnějších světových klavírních virtuosů, ale proslavil se rovněž jako dirigent a skladatel. Narodil se do ruské aristokratické rodiny. Rachmaninovův otec, původním povoláním důstojník, odešel z armády, aby se mohl starat o rozsáhlé hospodářství, které získal s manželčíným věnem. Otcova záliba v hazardních hrách a jeho zálety přivedly ovšem rodinu v krátkém čase na mizinu. Aby mohl splácet své dluhy, byl nucen prodat všechny statky a se ženou a dětmi se přestěhovat do bytu v Petrohradě. Nedlouho poté došlo k rozpadu manželství, otec rodinu opustil a matka zůstala na výchovu šesti dětí sama. Malý Sergej se učil hře na klavír od pěti let a už v devíti byl přijat jako mimořádný talent na petrohradskou konzervatoř. Do jeho školních výsledků se nicméně negativně promítly napjaté rodinné vztahy, takže roku 1885 propadl u zkoušek ze všeobecných předmětů. Situace se vyřešila jeho přestupem na moskevskou konzervatoř k Nikolaji Zverevovi. Rachmaninov byl ubytován společně s dalšími dvěma studenty ve Zverevově domě, kde vládla přísná disciplína: chlapci museli začínat se cvičením na klavír již o šesté hodině ranní! Vedle hudebního vzdělání se však Zverev snažil svým žákům poskytovat také široké

vzdělání, umožňoval jim návštěvu koncertů a na jeho nedělních odpoledních dýcháncích se mohli seznámit s předními ruskými hudebníky. Na jaře roku 1888 postoupil do vyššího oddělení konzervatoře, kde jej hře na klavír vyučoval jeho bratranec Alexander Ziloti, žák Zvereva a Ference Liszta. Z dalších učitelů to pak byli Sergej Tanějev (kontrapunkt) a Anton Arenskij (harmonie, fuga a kompozice), kteří probudili Rachmaninovův zájem o skladbu. Absolvováním moskevské konzervatoře roku 1891 ve hře na klavír a roku 1892 v oboru kompozice se mladému umělci otevřela mezinárodní kariéra. Po říjnové revoluci roku 1917 se rozhodl opustit Rusko a dlouhá léta žil v exilu v USA. Aby mohl zajistit vlastní existenci a zároveň podporovat rodinu, nezbyvalo mu, než se plně spolehnout na dráhu klavírního virtuosa a příležitostného dirigenta. Kompozice proto nevyhnutelně musela ustoupit na vedlejší kolej. Početná koncertní turné po Spojených státech amerických se ukázala jako lukrativní a Rachmaninov si tak na počátku 30. let mohl dovolit postavit vilu u Lucernského jezera ve Švýcarsku. Zde trávil letní chvíle odpočinku až do roku 1939, kdy se kvůli hrozícímu válečnému riziku rozhodl přesídlit do kalifornského Beverly Hills, kde také roku 1943 zemřel na rakovinu.

Východiskem jeho skladatelské činnosti byla tvorba Petra Iljiče Čajkovského. Hudební jazyk Čajkovského obohatil

Rachmaninov po stránce harmonické, avšak v celkovém charakteru zůstala jeho hudba konzervativní. Příznačný je pro ni bytostný romantismus prodchnutý ruským lyrismem a uměřeným patosem. Ze čtyř Rachmaninovových klavírních koncertů je nejméně známý a nejméně prováděný Klavírní koncert č. 4 g moll op. 40. Byl dokončen v létě roku 1926 a je věnován ruskému pianistovi a skladateli Nikolaji Medtnerovi. Premiéra, jež se uskutečnila 18. března následujícího roku v podání Rachmaninova za doprovodu amerického Philadelphia Orchestra pod taktovkou Leopolda Stokowského, zaznamenala u kritiky nepopíratelné fiasko. Hudba koncertu byla označena jako příliš zdouhavá, únavná, nedůležitá, místy laciná, beztvářá a na první poslech těžko pochopitelná. V reakci na to se Rachmaninov rozhodl koncert zrevidovat a roku 1928 před prvním vydáním provedl řadu škrťů, takže z původního počtu 1016 taktů jich zbylo pouze 902. Ani zkrácené znění však dílu nepřineslo v následujících letech úspěch, proto se je skladatel rozhodl po roce 1930 stáhnout, dokud nebude mít čas na jeho důkladné přepracování. K tomu došlo teprve roku 1941, kdy autor kompozici seškrtnal o dalších 78 taktů, aby se zbavil nadbytečných hudebních témat a dospěl ke kompaktnímu formovému celku. Mimoto zjednodušil klavírní sazbu Larga a prosvětlnil instrumentaci orchestru. Oproti třem předchozím koncer-

tům se ve čtvrtém objevují temnější náladové odstíny a dramatictější výraz podporovaný proměnlivými chromatickými harmoniemi. Zatímco krajní věty díla se vyznačují brilantní, v pravém slova smyslu virtuózní hudbou s náročnými běhy a sólovými kadencemi, prostřední věta přináší melancholicky sentimentální zpěvné téma.

Richard Wagner (22. 5. 1813, Lipsko – 13. 2. 1883, Benátky) je znám především jako operní reformátor a tvůrce velkolepých jevištních děl. Na rozdíl od řady jiných skladatelů nepatřil k zázračným dětem. O hudbu dlouho nejevil zájem, teprve během univerzitních studií filozofie na lipské univerzitě začal navštěvovat hodiny hudby u svatotomášského kantora Teodora Weinliga. Roku 1834 se Wagner stal kapelníkem orchestru divadla v Magdeburgu, kde složil jednu ze svých prvních oper *Zákaz lásky*. O dvě léta později přijal místo v pobaltském Königsbergu (Královci) a roku 1837 v lotyšské Rize (tehdy součásti carského Ruska). Z Rigy však musel kvůli dluhům uprchnout. V letech 1839–1842 pobýval v Paříži, kde se pokusil etablovat jako hudebník na vlastní noze, což se mu však nepodařilo. Po provedení jeho historické opery *Rienzi* roku 1842 v Drážďanech zde získal místo kapelníka královského dvorního divadla. V revolučním roce 1848 musel kvůli svému sociálně anarchistickému

smýšlení opustit Německo a usadil se ve Švýcarsku. Roku 1864 po nástupu Ludvíka II., velkého ctitele Wagnerovy hudby, na bavorský trůn se na čas vrátil do Německa, kde byly v následujících letech v Mnichově provedeny jeho opery Tristan a Isolda (1865) a Mistři pěvci norimberští (1868). Po Wagnerově nuceném vyhoštění se usídlil znovu ve Švýcarsku v městečku Tribschen u pobřeží Lucernského jezera. Zde zkomponoval podstatnou část své proslulé tetralogie Prsten Nibelungův. V roce 1869 se oženil s Cosimou, dcerou Ference Liszta a bývalou manželkou dirigenta Hanse von Bülowa. O dvě léta později se společně přesunuli do Bayreuthu, kde Wagner založil divadlo, v němž měla být provozována výhradně jeho operní tvorba. Roku 1876 se tu konalo vůbec první ucelené provedení Prstenu Nibelungova. Operní tetralogie zaměstnávala skladatele v letech 1848–74, tedy celých 26 let. Cyklus čtyř oper – Zlato Rýna, Valkýra, Siegfried a Soumrak bohů – zpracovává příběh založený na staroněmecké pověsti o Nibelunzích a na motivech ze sbírek islandské a germánské mytologie zvaných Eddy. V Prstenu Nibelungově se odehrává tragické drama lidí a bohů, jejichž osudy jsou podobně jako v antické mytologii propojeny pokrevními svazky. Hlavní dějová linie spočívá v boji o magický prsten, který majiteli zajišťuje vládu nad světem. Prsten byl ukován nibelungským trpaslíkem Albe-

richem ze zlata, jež ukradl z řeky Rýna. Albericha o prsten lstivou léčkou připraví bohové Wotan a Loge. Alberich následně proklíná prsten, aby každému, kdo jej bude nosit, přinesl neštěstí a smrt. Erda, matka země, prorokuje Wotanovi brzký zánik bohů. Zděšen proroctvím, rozhodne se Wotan zplodit s Erdou devět dcer – valkýr, jejichž úkolem je přivázat na koních těla mrtvých hrdinů na obranu sídla bohů Walhally. Zároveň Wotan v lidském světě zakládá rod hrdinů-nadlidí, z něhož vzejdou dvojčata Siegmund a Sieglinga. Siegmund je zabit ve sporu s Hundingem, manželem Sieglindy. Valkýře Brunnhildě se proti Wotanově vůli podaří zachránit Sieglindu před Hundingovým hněvem. Ukryje ji v Alberichově sluji a dá jí zbytky zázračného Wotanova meče Nothungu. Brunnhilda je za svůj prohřešek vyloučena z řad bohů a spící uložena na horu obklopenou blesky, odkud ji může zachránit jen opravdový hrdina. To se podaří Siegfriedovi, synovi Sieglindy, který pomocí Nothungu přemůže Wotana a Brunnhildu osvobodí. Siegfried získá i magický prsten, vládne světu spolu s Brunnhildou, ale je zrazen a zavražděn Alberichovým synem Hagenem. Brunnhilda zapálí Siegfriedovo tělo a sama vjede na koni do plamenů. Vody Rýna se rázem rozlijí a zmocní se svého prstenu. V závěrečné apokalypse vzplane na obzoru i Walhalla a s ní zaniká říše bohů. Prsten Nibelungův je uměleckým dílem neobvyklého rozsá-

hu, které v čistém čase zabere více než 14 hodin (nejdelší opera *Soumrak bohů* trvá zhruba 4,5 hodiny). Vzhledem k majestátním rozměrům díla není divu, že se v něm vyskytují kratší či delší orchestrální části, jež nezářídka bývají uváděny na koncertních pódii jako samostatné kusy. Orchester zaujímá ve Wagnerově dramatu centrální postavení, a to nejen díky svému gigantickému obsazení, ale především díky podílu na celkovém formálním utváření díla. Orchestrální předivo pracuje s takzvanými leitmotivy (s motivy příznačnými pro určité postavy či situace), které se v průběhu dramatického syžetu dostávají do nejrůznějších vztahů a interakcí. Jejich pomocí jsou tlumočeny také dějové souvislosti, díky čemuž může orchestrální suita, sestavená dirigentem Mathiasem Heiko Försterem, v symfonické podobě provést posluchače celým tímto monumentálním operním cyklem.

Ondřej Pivoda

„Giltburgova hra je opravdu výjimečná - od barev, až po emoční stínování a naprosto opojnou energii - způsobuje nutkání poslouchat“, napsal o **Borisi Giltburgovi** BBC Music Magazine.

Mladý izraelský klavírista, narozený v Moskvě, je po celém světě veleben jako hluboce citlivý, empatický a přesvědčivý

interpret. Kritici vychvalují jeho „zpěvnou linii, rozmanitost úhozů a širokou paletu dynamiky schopnou vyvolávat vlny energie“ (Washington Post), stejně jako vášnivý, přístup. Je jako doma v repertoáru od Beethovena až po Šostakoviče, v posledních letech je pak stále více uznáván jako výborný tlumočnick Rachmaninova: „Jeho originalita vychází z harmonie srdce a mysli, doplněné brilantní technikou a hlubokým obdivem jednoho z největších skladatelů a klavíristů 20. století“ (Gramophone).

Giltburg se během své kariéry představil s mnoha předními orchestry, jako jsou Deutsche Kammerphilharmonie, Israel Philharmonic, NHK Symphony, DSO Berlin, Frankfurt Radio Symphony, London Philharmonic Orchestra, Oslo Philharmonic, St. Petersburg Philharmonic a Baltimore Symphony. V roce 2010 debutoval na BBC Proms, v roce 2017 se poprvé představil v Austrálii (s Adelaidským a Tasmánským symfonickým orchestrem), podnikl také častá turné do Jižní Ameriky a Číny a také absolvoval turné po Německu s Orchester National du Capitole de Toulouse. Vystoupil ve významných koncertních sálích, jako je Hamburg Elbphilharmonie, Carnegie Hall, London Southbank Centrum, Louvre a Amsterdam Concertgebouw.

V roce 2018/19 vystoupí nebo vystoupil s WDR Sinfonieorchester, Orchester de Chambre de Lausanne, Orquesta

da Valencia, vrací se do Rotterdamské filharmonie, Royal Philharmonic a BBC National Orchestra Wales, Seattle Symphony, debutuje s Milwaukee Symphony, vrací se do Argentiny a čeká jej turné po Číně s Royal Liverpool Philharmonic pod taktovkou V. Petrenka. Na jeho recitály se mohou těšit posluchači v newyorském Frick, návštěvníci Portlandského klavírního festivalu, Chopin Society St. Paul, Tokyo's Toppan Hall, Shanghai Oriental Arts Center, National Concert Hall v Tchaj-wanu, londýnské Wigmore Hall, hamburské Elbphilharmonie, Concertgebouw v Amsterdamu, festivalu ve Šlesvicku-Holštýnsku, Ludwigsburgu, Lisztově festivalu v Raidingu a Mezinárodního Chopinova festivalu v Dusznikach-Zdroju.

Z úzké spolupráce s Pavel Haas Quartetem vzešla Gramophone Award 2018 za nahrávku Dvořákova Klavírního kvintetu pro Supraphon. V dubnu 2019 se společně představí v Německu (Essen a Stuttgart) a v červnu pak v rakouském Schwarzenbergu.

V roce 2018 získal Boris Giltburg ocenění Nejlepší sólová nahrávka za záznam Rachmaninovova Druhého klavírního koncertu s Royal Scottish National Orchestra pod vedením Carlose Miguela Prieta pro společnost Naxos. Začátkem roku 2018 vydala stejná společnost záznam Rachmaninovova Třetího klavírního koncertu a Variací na Corellioho

téma, který si vysloužil velkolepé recenze. Na svém kontě má rovněž Diapason d'Or za svou první koncertní nahrávku Šostakovičových koncertů s Royal Liverpool Philharmonic a V. Petrenkem. Po jeho nahrávce Prokofjevových sonát, která byla v roce 2012 nominována na cenu kritiků v rámci Classic BRIT Awards, následovalo CD Romantické sonáty se skladbami Rachmaninova, Liszta a Griega.

Narodil se v roce 1984 v Moskvě. V raném věku se s rodiči přestěhoval do Tel Avivu. Jeho první učitelkou hry na klavír byla jeho matka a poté skvělý izraelský klavírista, dirigent a pedagog Arie Vardi. Získal mnoho ocenění, v roce 2011 obdržel 2. cenu a cenu publika v Rubinsteinově soutěži a v roce 2013 zvítězil v soutěži královny Alžběty v Bruselu, což povzneslo jeho kariéru na novou úroveň. Je vášnivým amatérským fotografem a bloggerem, na svém blogu zpřístupňuje klasickou hudbu laickému publiku.

OSTRAVA!!!

KRAJSKÁ HODNOTĚNÁ KOMISE
MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE

srdečně
vás zveme
na koncert

Colli hraje Bacha
8. 4. 2019, 19 hodin
Dům kultury města Ostravy

Domenico Scarlatti: Sonáty (výběr)
Johann Sebastian Bach: Chaconne d moll
Johann Sebastian Bach: Partita č. 4 D dur

Federico Colli – klavír

A portrait of Heiko Mathias Förster, a man with voluminous, curly, light-colored hair. He is wearing a dark suit jacket over a white shirt and a white bow tie. The background is dark and out of focus. The lighting is soft, highlighting his features.

Heiko
Mathias
Förster

14. 3. 2019, 19 hodin
Dům kultury města Ostravy